

LXII. Sic similiter filius prætoris, qui percuteret patrem peccaret contra observantiam, et pietatem, quia utraque virtus læditur per actionem percussiois. Si tamen diceret: Iste non est pater meus peccaret contra pietatem, quia negaret potissimum beneficium pietatis, scilicet esse genitum ab illo, et non peccaret contra observantiam, per quam tenetur venerari illum, ut prætorem, quia in hoc dicto non læditur dignitas officii prætoris. Si tamen transgrederetur legem ab illo, ut prætore promulgatam, peccaret contra observantiam, quatenus illi non subditur in gubernatione, et etiam si contemneret ejus regimen, non tamen contra pietatem ex vi talis actus. Ad hunc modum discurrendum est de actionibus malis in omni materia proportionabiliter; et ratio hujus doctrinæ est, quia actio non habet malitiam ex circumstantia desumptam, nisi habeat specialem contrarietatem ad illam, si enim illi non contrariatur non potest propter illam esse mala. Hoc verificatur loquendo de actione secundum se.

LXIII. De actionibus bonis eodem modo discurrendum est, verbi gratia, sicut qui furatur de loco sacro rem sacram præter injustitiam furti committit malitiam sacrilegii ex duplici capite, quia est res sacra, et quia est in loco sacro; ita satisfactio, seu restitutio eadem actione fit, et habet moralitates bonas contrarias, scilicet justitiæ, et religionis. Etiam qui percutit patrem prætorem sicut peccat eadem actione contra pietatem, et observantiam, exhibendo satisfactionem debitam operatur ex pietate, et observantia. Et idem est in persona sacra, sicut percussio clerici est injustitia, et sacrilegium. Ita satisfactio hujus percussiois habet moralitatem justitiæ, et religionis: et etiam sicut

est aliqua actio per quam quis injuriat patrem, ut patrem et non ut prætorem, et e contra ut prætorem et non ut patrem, ita est aliqua actio per quam quis veneratur patrem ut patrem, et non ut prætorem, et e contra ut prætorem et non ut patrem, ut in exemplis allatis pro prima solutione visum est in consanguineis alicujus assumpti ad dignitatem regiam. Patres enim, et fratres Saulis, et Davidis affectu sanguinis erga illos ex pietate afficiebantur, et ex observantia honorabant ut reges genuflectentes coram illis.

LXIV. Et ratio est eadem, quæ allata est de actionibus malis applicata sub eadem forma, quia actio non habet bonitatem ex circumstantia objecti, nisi habeat specialem conformitatem ad rationem comparative ad illam circumstantiam, quæ ratio est D. Thomæ 1-2, quæst. xviii, artic. x ad tertium, ubi inquit: « Non omnis circumstantia constituit actum moralem in aliqua specie boni vel mali, cum non quælibet circumstantia importet aliquam consonantiam, vel dissonantiam ad rationem. » Hæc S. Thomas. Et ibidem in corpore inquit: « Circumstantia dat speciem boni vel mali actui morali in quantum respicit specialem ordinem rationis. » Ita sanctus doctor. Expende quod semper loquitur æqualiter de specie boni vel mali. Et radicale principium hujus rationis, et hujus æqualitatis est, quia tam bonum, quam malum in genere moris est tale, in quantum est contra legem, vel juxta legem, et ex hoc bonitas, vel malitia derivatur in actionibus quatenus versantur circa aliquod consonum, vel dissonum legi vel rationi.

LXV. Secunda propositio adducitur propter exempla allata in prima solutione, in quibus apparet,

quod non æqualiter actiones sunt bonæ ex circumstantia personæ sicut malæ. Ratio enim hujus disparitatis est, quia regulariter non sunt præceptæ actiones bonæ intuitu circumstantiæ, sicut regulariter, et communiter plures actiones malæ sunt prohibitiæ intuitu circumstantiæ personæ, tamen ut constat exemplis in præcedenti propositione allatis etiam aliquæ actiones bonæ dantur, quæ sunt præceptæ propter circumstantiam objecti, sicut restitutio rei sacræ, satisfactio percussiois clerici, vel patris prætoris, etc. Itaque propter similes circumstantias magis regulariter prohibentur actiones malæ, et injuriosæ, quam præcipiantur actiones bonæ. Tamen etiam aliquando invenitur, quod actio bona præcipitur, verbi gratia, in die festo propter sanctitatem temporis prohibetur opus servile, et præcipitur auditio missæ propter eandem rationem; in vigilia alicujus sancti præcipitur jejunium propter consecrationem diei, sicut et in quadragesima, et quatuor anni temporibus. Et circa consanguineum assumptum in regem præcipitur specialis cultus, qui antea ei non debebatur, sicut prohibetur injuria contra illum tamquam crimen læsæ majestatis, quæ tamen antea non habebat hanc malitiam illatam in eandem personam, sed solum contra pietatem.

LXVI. Sed quia non ita frequenter præcipiuntur actiones bonæ, sicut prohibentur malæ, ideo ab aliis ponitur discrimen inter actionem bonam, et malam, quantum ad accipiendam speciem bonam, vel malam ex circumstantia objecti, quod videlicet actio mala accipit malitiam per hoc, quod in objecto exerceatur circumstantia, et actio bona non accipit bonitatem per hoc solum, et adducunt aliqua exempla

in quibus hoc verificatur. Sed ratio discriminis ea est, quia ita universaliter actiones bonæ sunt præceptæ intuitu circumstantiæ objecti sicut malæ sunt prohibitiæ, et talia sunt exempla ab illis allata. Tamen si actiones bonæ essent præceptæ, sicut malæ prohibitiæ eadem ratio esset de actionibus bonis, ac de malis ad accipiendam moralitatem bonam, vel malam ex circumstantia objecti. Est ergo disparitas, et discrimen in aliquo præsuppositive, et antecedenter concurrente, scilicet in prohibitione, vel præcepto, est tamen convenientia in ratione formali accipiendi moralitatem, quia si actiones bonæ æqualiter præciperentur, sicut prohibentur malæ de facto, æqualiter actiones bonæ acciperent moralitatem bonam, sicut malæ accipiunt malam ex circumstantia objecti.

LXVII. Tertia propositio patet ex dictis, quia ut aliquod voluntarium sit peccatum sufficit, quod sit voluntarium simpliciter, quamvis secundum quid sit involuntarium, ut patet in exemplis allatis; sed ille qui cognoscendo personam, et circumstantiam ejus de facto facit actionem prohibitam propter talem circumstantiam simpliciter vult malitiam contra talem prohibitionem, quamvis vellet ibi non esse talem circumstantiam, et prohibitionem, quod est esse involuntarium secundum quid, sicut qui projicit merces in mare. Et idem est de eo qui accedit ad religiosam, vel conjugatam, et percutit clericum; ergo imputatur illi talis species malitiæ, quia ex fine operis supposita tali prohibitione actio habet illam malitiam, et operans advertit et facit, et sic efficaciter vult actionem cum illa malitia, quam de se habet actio. Unde constat, quod non est necesse quod faciam actionem ex intentione

hoc est, quia clericus: et sic de aliis. Et quantum ad hoc benedicetur in prima solutione.

LXVIII. De actione bona eadem est ratio, sufficit enim quod quis audiens missam quotidie audiat die festo, ut adimpleat præceptum. Imo ponamus quod non audierat, et ex metu alicujus pœnæ audit missam simul adimplet præceptum, quia in exercitio jam vult adimplere. Idem est de illo, qui recitat officium divinum, vel recipit sacramenta ex metu alicujus pœnæ, certum est quod adimplet præceptum, et constat in illis qui confitentur, et communicant tempore paschatis ex metu excommunicationis, quæ promulgatur ab episcopo, quamvis ita faciant, quod si non timeretur excommunicatio non confiterentur, nec reciperent eucharistiam, tamen sic faciendo adimplent præceptum. Ita restituere, vel satisfacere pro furto ecclesiæ, vel occisione clerici, sicut non furatus fuit vas sacrum quia sacrum, nec occidit clericum quia clericus, et tamen est reus malitiæ sacrilegii, ita restituendo in exercitio, vel satisfaciendo de facto simul recompensat pro injustitia, et pro sacrilegio, et sic operatur ex justitia, et religione; utraque enim moralitas bona involvitur in satisfactione, sicut duplex moralitas mala in injuria, scilicet contra justitiam, et contra religionem.

LXIX. Quarta propositio, jam etiam ex præcedenti innotescit. Quando enim actio de se non habet talem consonantiam, vel dissonantiam, conformitatem, aut deformitatem, debet ab extrinseco illam recipere, hoc est ex intentione, et fine operantis; vel manebit sine illa, verbi gratia, quia furtum de se non habet connexionem cum mœchia; si ille qui furatur non operatur propter mœchiam, actio non habebit

malitiam mœchiæ; et si furatur propter mœchiam erit mœchus simul et fur. Ita quamvis occidere, vel furari non habeat speciem malitiæ sacrilegii secundum se, si fiat in die festo, tamen si quis ideo furaretur in die festo, ut injuriaret consecrationem diei haberet tunc talem malitiam contra sanctitatem diei. Et similiter qui faceret opus servile in loco sacro ex intentione injuriandi sanctitatem loci erit sacrilegus. Secus tamen si hoc faciat sine tali intentione, quia actio de se non habet talem malitiam. Et idem est in actione bona, qui illam faceret in obsequium Ecclesiæ, vel loci sacri propter sanctitatem loci facit actum religionis, sicut suspendere arma, vel sudaria in ecclesia: et etiam qui dat eleemosynam pauperi, quia clericus, vel religiosus est, quia istæ actiones ex natura sua non habent talem moralitatem, sed ex intentione facientis. Et ratio hujus doctrinæ est clara, quia finis operantis bonus, vel malus intentus tribuit moralitatem operi juxta naturam finis, quia talem finem intendere consequi per hanc actionem, vel per hoc medium non potest non communicare medio et actioni moralitatem finis, quæ est communis doctrina 1-2, quæstione prima late tradita ab auctoribus, et hic supponenda.

LXX. Igitur hæc secunda solutio resumpta ex doctrina in iis quatuor propositionibus præmissa est ad objectionem concedere, quod eadem est ratio de actione bona, et mala quantum ad hoc quod participet bonitatem, vel malitiam ex circumstantia objecti, quia quando de se hoc habet utraque participat moralitatem. Dico de se modo explicato, ex natura sua ex lege supervenienti posita divina, vel ecclesiastica. Si autem de se hoc non

habet indiget utraque ordinatione operantis. Ex qua doctrina descendendo ad venerationem, et injuriam personæ sacræ cum distinctione loquendum est, quia in duplici differentia est quod persona sit sacra, vel sancta: aliqua enim dicitur sacra, aut sancta, quatenus est consecrata, vel deputata divino cultui speciali consecratione, vel deputatione, ut sacerdos per susceptionem ordinum, et religiosus per professionem, clericus et omnes qui sub nomine clerici comprehenduntur sub privilegio canonis Si quis suadente diabolo, etc. Secundo modo dicitur persona sacra, vel sancta, vel quia est imago viva Dei, vel quia habet sanctitatem personalem, quæ consistit in participatione divinæ naturæ per gratiam, et virtutes. Et ista adhuc consideratur, vel prout in hac vita, vel prout jam assistens in patria, ut sunt sancti vivi, vel sancti mortui. Et isti adhuc dividuntur, quia vel sunt canonizati de quibus infallibiliter constat regnare cum Christo in cælo, vel non sunt canonizati, et solum pia existimatione privata fidelium judicantur salvati.

LXXI. Loquendo de persona sacra primo modo, quæ in communi usu loquendi non dicitur sancta, sed sacra, vel sacrata; abstrahendo ergo a quæstione de nomine, et attendendo ad rem in sensu explicato, jam visum est in suppositione præmissa immediate ante primam solutionem, quod Lorca consentiens cum Vazquez tenet quod veneratio ejus est ex virtute duliæ. At vero magister Torres tenet, quod est ex virtute religionis, et hoc secundum magis placet, et ostensum est ibi esse rationabilius. In hoc ergo nostra sententia, quod persona sacra, vel ecclesiastica divino cultui deputata comprehensa sub privilegio legis Ecclesiæ colitur per virtutem

religionis nullam difficultatem habet objectio, quia et veneratio est ex religione, et injuria est contra religionem, et sic parificantur cultus, et injuria.

LXXII. Admissa tamen opinione contraria magistri Lorcæ, et Vazquez quod coluntur dulia, et injuriatur contra religionem procedit difficultas præsentis objectionis. Et tunc respondetur, quod consequenter loquendo dicendum est, quod talis consecratio, vel deputatio divino cultui est ratio formalis duliæ secundum se, et non est per aliquam legem, vel præceptum veneratio illius translata ad rationem formalem religionis, et ideo manet in sua specie, hoc est quam secundum se habet. Unde ut subinduat bonitatem specificam religionis, debet fieri ex intentione operantis ex motivo religionis, hoc est propter Deum tamquam propter rationem formalem; et tunc ille actus habebit bonitatem duliæ ex se, seu ex fine operis, et bonitatem religionis ex fine operantis. Sicut qui dat eleemosynam pauperi Ecclesiæ, qui est Ecclesia consecrata, et habet bonitatem misericordiæ, quam de se habet largitio eleemosynæ, et bonitatem religionis, quia ex intentione operantis facit propter consecrationem. Auctores enim citati Lorca, et Vazquez pro hac opinione quamvis dicant quod consecratio sacerdotis pertinet ad duliam, quia est consecratio personæ rationalis, admittunt tamen quod consecratio Ecclesiæ pertinet ad religionem, in quo tamen ut visum est non consequenter loquuntur.

LXXIII. At vero injuria personæ sacræ ex lege prohibente illam in aliquibus actionibus determinatis translata est ad motivum religionis, verbi gratia in percussione, in impositione tributi, in subjectione ad tribunal laicum, et similibus, quæ

pertinent ad immunitatem Ecclesiæ de quibus in jure canonico extat lex; et specialiter in bulla In cœna. Istæ enim actiones injuriosæ prohibitæ sunt ab Ecclesia ex motivo religionis circa personas ecclesiasticas, ut probatum fuit ex professo in confirmatione secundæ impugnationis a principio positæ contra Vazquez. In quo communiter auctores etiam Lorca contra Vazquez conveniunt, et ideo supposita hac lege prohibente istam injuriam ex motivo religionis, hæc injuria habet malitiam sacrilegii contra religionem ex se, et quasi ex fine operantis, quod non haberet ablata hac lege in opinione ista, quod ex natura sua consecratio personæ sacræ pertinet ad duliã, quia quamvis id concedatur, nullatenus est negandum, quod supposita jam lege prohibente ad privilegiandam personam sacram ex motivo religionis, scilicet propter Deum, quod maneat malitia præcise contra duliã, sed transit ad aliam lineam, scilicet contra religionem secundum quod est contraria ad legem factam ex motivo religionis, ut est transgressio illius legis. Et ut imputetur hæc malitia sufficit quod in exercitio advertat circumstantiam personæ, et cum tali cognitione faciat injuriam; hoc enim est esse volitam in exercitio simpliciter illam malitiam, quamvis non fiat ex intentione, qua persona sacra est, et quamvis vellet quod non esset sacra.

LXXIV. Duplici via adhuc in hac secunda solutione solvitur objectio juxta duas opiniones. Si dicatur, quod consecratio, vel deputatio personæ sacræ cultui divino pertinet ad religionem facile solvitur dicendo quod injuria est contra religionem, et sic parificantur. Secunda via admittendo quod talis consecratio secundum se pertineat ad duliã, solutio est quod, quia non

est lex æqualiter posita super venerationem sicut super injuriam, ideo non est eadem ratio de veneratione, et injuria. Et hoc est quod dictum fuit in secunda propositione, quod non ita universaliter sunt leges præcipientes actiones bonas sicut prohibentes malas ex motivo alicujus virtutis. Et hæc est ratio, quare potest esse, quod veneratio personæ sacræ pertineat ad duliã, et injuria personæ sacræ pertineat ad religionem ut sacrilegium contra hanc virtutem, non tamen omnis injuria, sed illa quæ fit per actiones prohibitas per tales leges. Alia vero injuria personæ sacræ, quæ non est specialiter prohibita non habebit hanc malitiam sacrilegii, et injuria per verba, ut in propositionibus præmissis explicatum relinquatur.

LXXV. De persona sancta secundo modo scilicet, quia est imago Dei secundum naturam intellectualem expresse habet D. Thomas infra quæst. xciii, art. iii ad tertium quod veneratur duliã: et de sanctis secundum sanctitatem personalem locis supra citatis etiam docet, quod venerantur duliã, specialiter iii part. quæst. xxv, art. v, loquendo de beata Virgine modo existente in patria. Et a fortiori idem est de aliis sanctis existentibus in alia, vel in hac vita. Et sic secunda solutio magistri Torres, quod veneratio personæ sacræ pertinet ad religionem nullo modo est applicanda ad sanctos isto secundo modo, sed ad personam sacram primo modo sumptam, de qua loquebatur Vazquez loquendo de percussione clericum. In his ergo personis sanctis isto secundo modo, quæ absolute, et in communi usu loquendi vocantur propter sanctitatem personalem, non sacræ ad contrapositionem personæ ecclesiasticæ, vel sacerdotis, quæ propter deputationem, vel consecrationem dicuntur sacræ, non sanc-

tæ, ut dictum est. In his ergo sanctis quamvis verum sit, quod possunt per religionem coli propter respectum ad Deum, tamen communiter et regulariter non per religionem, sed per duliã venerantur juxta doctrinam S. Thomæ. Et in hoc consistit punctus difficultatis præsentis, quare injuria quæ communiter fit, et regulariter est sacrilegium contra religionem.

LXXVI. Ratio disparitatis, et solutionis ex præmissis jam patet. Veneratio enim et cultus, qui communiter fit sanctis non est elevatus, vel translatus ad motivum religionis ex aliqua lege, vel præcepto, imo oppositum præcipitur, vel ad minus consulitur, scilicet, quod colantur solum in cultu regulari, et communi per duliã. Quod colligitur ex ratione D. Thomæ qua probat locis citatis colendos esse non per religionem, sed per duliã, quæ procedit de cultu, qui regulariter illis exhibetur. Et ratio reducitur ad duo capita. Primum caput est ad evitandam occasionem erroris gentilium, qui adorabant creaturas cultu divino, quia illas adorabant ut deos, et hoc propter excellentias proprias ipsarum; ne ergo videantur catholici aliquo modo in hunc errorem idololatriæ incidere, et ad evitandum scandalum hujus suspicionis sancti coluntur duliã ab illis in cultu regulari, et communi. Secundum caput est, quia excellentius quid est, quod aliqui propter dignitatem propriam honorentur, quam propter respectum ad dignitatem alterius, et sic in majorem excellentiam sanctorum cedit, quod colantur per duliã propter sanctitatem personalem, quam per religionem propter respectum ad Deum, quamvis religio sit perfectior virtus, quam duliã, quia iste cultus religionis propter respectum ad Deum exhibetur etiam creaturis insensibili-

bus, et inanimatis, ut corporalibus, et vasis sacris, etc. Iste enim cultus religionis respectivus non denotat in creaturam excellentiam propriam. Duliã vero denotat excellentiam, dignitatem personalem, et ideo est hæc majoris æstimationis quamvis inferior in specie comparative ad objectum, qui exhibetur.

LXXVII. Hoc intelligitur (ut dictum est) de cultu, qui regulariter exhibetur sanctis propter quod non excluditur, quod ex speciali intentione propter respectum ad Deum possint coli per virtutem religionis ab aliquo viro docto, qui sciat prædicta inconvenientia vitare. Sed hoc non potest esse commune omni populo, et universale omnibus personis propter inconvenientia allata ex hoc duplici capite explicata; propter quæ dicitur esse præceptum quod colantur per duliã in communi modo, et usu quo venerantur. Et hoc præceptum non aliter debet constare nisi ex doctrina communi Ecclesiæ, quam tradit D. Thomas iii p. quæst. xxv et in iii, dist. ix, et ad Annibaldum ibidem, et infra quæstione cxiii, art. iv. In quibus locis semper dixit quod debetur duliã sanctis, et quod non debetur latria, ille terminus debetur obligationem significat, quæ obligatio ex aliquo præcepto oritur vel lege.

LXXVIII. Et etiam propter rationem ejus, in his locis sæpius repetita, quod cultus Dei non debet creaturis exhiberi quando propter se venerantur, quod certum est cadere sub præcepto divino non idololatrando; conjungendo ergo istud præceptum cum usu fidelium, quo venerantur sancti propter suam sanctitatem, hoc rationabiliter juxta lumen naturæ, quia est quod cedit in dignitatem, et excellentiam eorum: propter hanc enim segregantur a peccatoribus, et efficiuntur digni